

УДК 72.054.035.93:711.4(477.83-25)"18/19"

Роксоляна ГОЛОВАТА

БУДИНОК ТОВАРИСТВА «ДНІСТЕР» – ЯК ПАМ'ЯТКА МИСТЕЦТВА ТА ДОКУМЕНТ ІСТОРІЇ ПОЧАТКУ ХХ ст.

Досліджується процес, який бере початок з кінця ХVІІІ ст., перейшовши вже із середини ХІХ ст. у нову фазу – створення модерного міста шляхом інтенсивної забудови, регулювання мережі вулиць та її швидкого росту, на прикладі однієї з видатних архітектурних споруд 1905-1906 рр. – будинку на вул. Руській, 20 у Львові, колишній кам'яниці українського страхового товариства «Дністер».

Ключові слова: товариство «Дністер», Іван Левинський, Тадеуш Обмінський, сецесія.

З кінця ХVІІІ ст. у плануванні Львова відбулися значні трансформації. Упродовж 1770-1820 рр. тривало нівелювання фортифікаційних споруд міста (цей процес виявив неспроможність влади повною мірою профінансувати ремонтні та санаційні роботи)¹.

Через кілька десятиліть після знесення оборонних мурів Львова, фортифікації були ліквідовані у Відні. У 1857-му Франц Йосиф, як зазначає Карл Шорске, «оголосив про намір відкрити військову зону для цивільного використання і створив Комісію з розбудови міста». Згодом ліберальна віденська газета *Neue Freie*

¹ Науковий керівник – Ігор Жук, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри нової і новітньої історії України.

¹ Петришин Г. Територіально-планувальні перетворення Львова в австрійський період (1772-1914) / Г. Петришин, У. Іваночко // Львів : місто – суспільство – культура. Т. 3. / За ред. М. Мудрого. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск]. Львів, 1999. – С. 191-192.

Presse писала, що «наказ зруйнував старий кам'яний пояс, який через злі чари впродовж багатьох століть ув'язнював благородні крила Відня»².

Хоч «кам'яний пояс» Львова був розібраний значно раніше, темпи упорядкування цих територій не були надто швидкими. Тут за деякий час постали прогулянкові променади: із західної сторони колишнього міста в мурах – Гетьманські вали, з східної – Губернаторські. Останні мають доволі цікаву історію формування. За описами Францішка Яворського, лише у 1821 році завдяки губернському раднику Райценгайму було впорядковано територію східних валів. Цей австрійський урядник відзначався неабиякою любов'ю до природи: «любив дерева, квіти, зелень газонів і прогулянки затіненими променадами» і вирішив закласти таку променаду на тоді запустілих валах «для великої користі мешканців Львова»³. Через це впродовж деякого часу за східною променадою закріпилася назва «Райценгаймівка». Однак невдовзі губернатор Гауер спорудив тут власну резиденцію, і від цього часу в обихід увійшла назва «губернаторські вали»⁴.

У 1863 році інспектор міських плантацій Карл Бауер створює новий композиційний план Губернаторських валів. Східна променада була розбита на п'ять частин. Її вісь прямувала на північ, і таким чином заклала початок формування міської прогулянкової дороги Корсо, яка увінчала ціле місто «смарагдовою діадемою»⁴.

Проведення трамвайної лінії на Високий замок спричинило пожвавлення руху на Губернаторських валах, «які до цього часу, здавалось би, нехтували розвитком міста, зберігаючи повсякчас характер тіньового затишшя, шелестливого і листям, і словами

² Цит. за: Шорске К. Віденський fin-de-siècle: політика і культура / К. Е. Шорске ; пер. з англ. О. Коцюмбас. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. – С. 50.

³ Jaworski F. Lwów stary i wczorajszy (szkice i opowiadania) z ilustracjami / F. Jaworski. – Lwów : Księgarnia Polska : nakł. «Kurjera Lwowskiego», 1910. – S. 256-257.

⁴ Губернаторські вали – бульвар на місці давніх фортечних укріплень, що нині знаходиться поміж вулицями Винниченка та Підвальною.

⁴ Максимюк Т. Архітектура історизму (40-90-і роки XIX ст.) / (Садово-паркова архітектура) / Т. Максимюк // Архітектура Львова: Час і стилі XIII–XXI ст. / Упоряд. і наук. ред. Ю. Бірюльов. – Львів : Центр Європи, 2008. – С. 375.

кохання та споминів історичних»⁵. Саме тут, на терені колишніх східних укріплень, згодом постав будинок товариства «Дністер», що разом з церквою Успіння Пресвятої Богородиці нині творить композиційно цілісний простір вулиці Руської.

До історії товариства

Під кінець XIX ст. капіталовкладення українського населення Галичини зосереджувалося у руках переважно польських або ж австрійських банків. За доби активного розвитку національних рухів виникла потреба створити українську фінансову установу, результатом чого стало заснування товариства взаємних забезпечень «Дністер». Своєю метою організація ставила піднесення соціально-політичного та економічного становища українського («руського») селянства. Як зазначали творці товариства на час його створення,

за допомоги інституцій забезпечень можна усунути або ж залагодити багато недоліків і хиб у відносинах теперішньої суспільності, завдяки такій організації можна найкраще зарадити зuboжінню мас народу⁶.

29 червня 1892 року, зібравши основний резервний фонд, члени товариства провели загальні збори, на яких відбулась внутрішня структуризація «Дністра»: обрали наглядову раду та контрольну комісію, відповідно рада вибрала дирекцію, і спільно з останньою іменувала делегатів товариства й організувала агенції в більшій частині краю⁷.

Кость Левицький в «Історії політичної думки галицьких українців» ставив перед собою питання:

Чому всякий має нас визискувати і чому ми не маємо своєї асекурації? На се ішла відповідь, бо у нас нема своїх людей, що уміють вести таке діло та нема у нас потрібних грошей на таке підприємство, а воно є трудне, коштовне й ризиковане... І такі виправдовування

⁵ Jaworski F. Lwów stary... – S. 257.

⁶ «Днѣстеръ» Товариство Взаимнихъ обезпечень. Де-що про асекурацію и Товариство взаим. обезп. «Днѣстеръ». – Львів : З друкарні наукового Товариства ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського, 1893. – С. 2.

⁷ Там само. – С. 4.

та розважування ішли у нас десятками років, аж доки не найшлися люди сильнішої волі і кріпкої віри у власні сили. Заходами: д-ра Стефана Федака, Василя Нагірного, д-ра Дем'яна Савчака, Теофіля Бережницького і товаришів постала в р. 1891 наша асекураційна інституція: «Дністер»⁸.

Почесним президентом товариства був митрополит Андрей Шептицький⁹. Першим директором обрано Ярослава Кулачковського. З 1909 р. його заступив Степан Федак¹⁰.

У 1896 р. при Товаристві взаємних забезпечень було створено Товариство взаємного кредиту «Дністер», спілка з обмеженою порукою. Мета новоствореної організації передбачала надання своїм членам матеріальної допомоги «через користне поміщуванє ощадностей і уділюванє позичок при помочи спільного кредиту під найкористнішими услівями», а особливо тим, які займалися рільництвом і ремеслом. Вступити до товариства взаємного кредиту мали змогу лише повнолітні члени взаємних забезпечень «Дністер». Членський внесок складав 50 корон¹¹.

У статті невідомого автора, що стосується історії товариства «Дністер», йде мова про два рівні оцінки цієї фінансової організації. Автор говорить про два значення: загальне та національне. З одного боку «Дністер» «повернув народові віру в самого себе»¹². Далі ж читаємо:

До часів заснування Дністра привикли ми все і всюди бачити приватні публічні інституції як каси і асекурації виключно в чужих, спеціяльно польських руках. Наш нарід привик в таких інституціях

⁸ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Львів : Накладом власним з друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. – С. 249.

⁹ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІА України у Львові). – Ф. 421. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 1 зв.

¹⁰ Котлобулатова І. Львівські скарбниці / І. Котлобулатова. – Львів : Піраміда, 2002. – С. 50-51.

¹¹ Статут товариства взаємного кредиту «ДНІСТЕР» стоваришеня зареєстрованого з обмеженою порукою. – Львів : З друкарні Наукового Тов. ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського, 1910. – С. 2.

¹² ЦДІА України у Львові. – Ф. 421. – Оп. 1. – Спр. 204. – Арк. 24-25. Аналізуючи текст, довідуємося, що стаття (рукопис) написана у 20-ту річницю від заснування товариства, тобто 1912 р. Також бачимо у тексті редагування, які свідчать про те, що стаття на 1913 р. ще не була опублікована.

видіти лишень польських урядників, чути лишень польську мову... і здавалося йому, що інакше не може бути, що поляки і інші народи призначені є нам, аби панувати, а український нарід особливо український селянин має бути рабом сих вибраних народів!¹³

Український рух, який зосередився у новоутворених інституціях – таких, як страхове товариство «Дністер», – перебував у стані активного розвитку. За часів посилення його позиції у середмісті Львова постала будівля, що декларувала «українськість» міста, – будинок на вул. Руській, 20.

Реалізація проекту будинку «Дністра»

У 1900 р. Загальні збори цього акціонерного товариства доручили його дирекції шукати для «Дністра» власний будинок, адже до того часу провідна українська фінансова інституція орендувала приміщення у кам'яниці «Просвіти» (пл. Ринок, 10). Як зазначається у фінансово-господарському звіті за 1904 рік «Справоздане и замкнене рахунковь товариства взаимных обезпечень «Днѣстеръ», потреба нового приміщення виникла через те, що орендованих канцелярій товариству вже не вистачало, а також «въ интересѣ здоровля занятыхъ в канцелярії осѣбь»¹⁴. Будівництву передував конкурс, де найкращим було визнано проект архітектора Альфреда Захарієвича¹⁵. Проте, з невідомих причин, розробку планів замовники передали архітектурному бюро Івана Левинського.

У квітні 1904 року товариство «Дністер» викупило будинок під конскрипційним номером 199, що знаходився на розі вул. Руської та вул. Підвалля (Підвальної) та займав площу 146 квадратних сажнів (близько 664), за 101 749 корон. До цього часу будинок був власністю товариства «Просвіта». Окрім цього, товариство «Дністер»

бажало набути від міста громадську площу положену перед тим домом, або принайменше часть 54 кв. сажнів, щоби в той спосіб узискати просторонь 200 кв. сажнів на будинок для поміщення

¹³ ЦДДА України у Львові. – Ф. 421. – Оп. 1. – Спр. 204. – Арк. 26.

¹⁴ Там само. – Спр. 25. – Арк. 2.

¹⁵ Жук І. Будинок товариства «Дністер» / Ігор Жук [Історико-архітектурний атлас Львова. Серія II. – Зошит 1]. – Львів : Центр Європи, 1996. – С. 3.

бюро Товариства, полягаючи на тім, що після уложеного в магістраті регуляційного пляну з р. 1905 громада призначила ту площу під будову¹⁶.

Проте міська рада не погодилась продати цю частину ґрунту «Дністру», тому товариство було вимушене шукати альтернативних шляхів: або продати кам'яницю і шукати нового місця, або ж придбати прилеглі будинки. Через бажання розмістити бюро для товариства саме у цій частині міста «напротин рускої церкви, при Рускій улиці» було вирішено придбати сусідні кам'яниці¹⁷.

Існувала низка проблем, що перешкождали початку будівництва. Зокрема, це стосувалося знесення старих кам'яниць під конскрипційними номерами 200 та 201. Гроно консерваторське завважувало, що ці кам'яниці мають історичну цінність, адже одна з них дагувалася кінцем XVIII ст., а інша – XVII ст., належали вони колись родинам Мазаракі та Кіріакі. На момент купівлі «Дністром» власниками реальностей були Ребека та Самуель Зельцери¹⁸. Врешті-решт, дійшовши згоди з власниками, товариство отримало дозвіл від магістрату на знесення кам'яниць 200 та 201 і, демонтувавши їх, отримали площу у 429 квадрат. сажнів (1543), з яких 54 квадрат. сажнів було віддано магістрату на розширення вулиці Руської, натомість останній таки виділив «Дністру» частину ґрунту (54 квадрат. сажнів) під забудову з боку вулиці Підвальної¹⁹ (дод. 1).

Це було однією з причин зміни проекту будинку «Дністра» в бюро Левинського. Перший варіант проекту будівлі було затверджено 3 березня 1905²⁰. За цим проектом, як зазначає Якуб Левицький, будівля витримана в еkleктичному стилі з елементами пізнього неоренесансу»²¹ (дод. 2).

¹⁶ Нові рускі будинки // Ілюстрований народний календар товариства «Просвіта» за рік звичайний 1907. – Львів : 3 друкарні наукового Товариства ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського, 1907. – С. 90.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 3806. – Арк. 60, 37.

¹⁹ ЦДІА України у Львові. – Ф. 421. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 2; ДАЛО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 5050. – Арк. 115.

²⁰ ДАЛО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 3806. – Арк. 101-103.

²¹ Lewicki J. Między tradycją a nowoczesnością. Architektura Lwowa lat 1893-1918 / J. Lewicki – Warszawa : Neriton, 2005. – S. 225.

Уже 30 червня 1905 року до магістрату королівського столичного міста Львова було надіслано листа з новими планами будинку «Дністра» (одинадцять аркушів). 23 липня 1905 р. затвердили проект нового чотириповерхового будинку, спорудженого на розі вул. Руської та Підвальної. Він складається з двох частин: одна призначена для винайму помешкань (з боку Підвальної), друга – для офісних приміщень товариства «Дністер» (з боку Руської)²². Дві частини будинку творять єдину цілісну споруду. Кошти, отримані від винайму житлових помешкань, згодом мали б частково покрити витрати на будівництво²³. Приміщення партеру було призначено для крамниць та спортивної зали. «Майстерно розроблена система внутрішніх приміщень, що komponуються навколо просторого головного подвір'я, зручне розташування внутрішніх дворів, сходових кліток і коридорів забезпечує ефективне виконання будинком своєї функції»²⁴ (дод. 3). За фінансово-господарським звітом вже на 1907 р. дохід «з власних реальностей» становив 2222 корон, без орендної плати за приміщення, що були призначені для магазинів та іншого²⁵.

Таке функціональне вирішення належить авторству вже згаданого попередньо Івана Левинського – видатного українського архітектора, будівничому, підприємцю та яскравій особистості. Завершивши студії у 1874 р. у Технічній академії, Левинський за деякий час займе чільну позицію у львівському будівельному підприємстві. Спільно з Юліаном Захарієвичем він придбав у 1880-х рр. велику ділянку на південному заході Львова – так звану Кастелівку, на теренах якої згодом постав його фабричний завод. З 1901 року І. Левинський став професором Політехніки, де завідував кафедрою утилітарного будівництва²⁶. Щодо проекту «Дністра», то тут І. Левинському вдалося інтегрально поєднати утилітарність та монументальність будівлі.

У листі від 30 червня 1905 р., надісланому до магістрату міста Львова, зазначалося, що «Дністер» буде намагатися:

²² ДАЛО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 3806. – Арк. 89.

²³ Нові рускі будинки... – С. 88.

²⁴ Жук І. Будинок товариства... – С. 5.

²⁵ ЦДДА України у Львові. – Ф. 421. – Оп. 1. – Спр. 27. – Арк. 4.

²⁶ Жук І. Львів Левинського: місто і будівничий / І. Жук. – Київ : Грані-Т, 2010. – С. 17-18.

поставити будову відповідну повазі місця коло сусідньої прекрасної старовинної церкви Успіння Пресвятої Діви Марії, котра зарівно для нас Русинів, як і для всіх горожан міста Львова становить дорогоцінну пам'ятку мистецтва, а краса і величавість якої через розширення вулиці коштом відступленого місця з нашої реальності і через відповідну конфігурацію наріжників не тільки не буде заслонена, але ще більше виступить на яв у відповідному оточенню²⁷.

Ілюстрований народний календар товариства «Просвіта» за 1907 рік подає імена групи архітекторів, що співпрацювали з Левинським. Зокрема, Тадеушу Обмінському було доручено оформлення фасадів та «всіх архітектурних штук», Олександр Лушпинський виконав майолікові декори, будівництвом керував Филімон Левицький. Тут зроблено акцент на національній приналежності більшості з залучених до будівництва осіб («будова виконана, оскільки можна, рускими силами») ²⁸. Серед низки інших імен не зустрічаємо прізвища Юзефа Сосновського, який за архівними документами мав би застосувати систему Hennebique* (ще за першим проектом)²⁹.

Т. Обмінський (1879-1932), підписи якого ми бачимо на планах поряд із підписами Левинського, впродовж 1900-1910 рр. був провідним творцем сецесійної архітектури Львова. Випускник Цісарсько-королівської політехнічної школи у Львові, він також впродовж 1900-1901 академічного року підвищував свою кваліфікацію при політехнічній школі у Берліні³⁰. Ймовірно, саме тут архітектор перейнявся стилем, відомим як *der Jugendstil*** , і прищепив традицію європейської сецесії в архітектурі Львова. Обмінський, «будучи віртуозним рисувальником та акварелістом... залюбки малював квіти». Отже не дивно, що у більшості архітектурних

²⁷ ДАЛО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 3806. – Арк. 78.

²⁸ Нові рускі будинки... – С. 89.

* Система залізобетонних конструкцій, автором якої був французький інженер Франсуа Геннебік.

²⁹ ДАЛО. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 3806. – Арк. 63.

³⁰ Жук І. Тадеуш Обмінський – творець і дослідник сакральної архітектури / І. Жук // Наукові записки Українського Католицького Університету. – Ч. 2: Серія «Історія». – Вип. 1. – Львів, 2010. – С. 151, 154.

** *Der Jugendstil* – термін, що позначає стиль *Art Nouveau* в Німеччині. Походить від назви журналу «Юність» (*Jugend*), який видавався з 1896 року у Берліні. Детальніше про термінологічні особливості модерну див.: Wallis M. *Secesja* / M. Wallis. – Warszawa : Arkady, 1984. – S. 14-16.

робіт його авторства, датованих серединою 1900-х рр., присутня рослинна орнаментация та «образи романтичної фантазії» (зокрема, типово сецесійні маскарони)³¹. Також, у співпраці з Левинським він створює низку об'єктів для українських замовників. Більшість цих будівель відзначені рисами «народного» стилю – течії у межах сецесії, яка віддавала перевагу стилізації етнічних мотивів³².

Сецесія мала свої характерні форми та композиційні структури. За Р. Шмуцлером, лінійні і тривимірні форми сецесії були незалежними від реальних вимірів поверхні, тіла і простору. Лінійність розумілася не як строга геометрична форма, але мала ширший символічний контекст. Плинна лінія примхливо змінювала свій напрямок. У свою чергу, тривимірні структури були інтегрально поєднані з «поверхневим тілом» (*surface-body*), наслідуючи форми природи. Подібно до органічних структур, сецесійна архітектура виростала «із середини назовні»³³. «Метафорично лінійна сецесія може бути охарактеризована як стебла квіток або ж витягнуті крила бабки»³⁴.

Такі ж формотворчі засади визначають характер будівель, в яких стилізуються мотиви народного мистецтва.

Драматизований характер співвідношення між площинними і лінійними, площинними і об'ємними елементами композиції, принцип взаємодоповнення орнаментальної фігури і тла, скульптурної маси і «контрмаси», колористичних, фактурних зіставлень – усі ці засади є спільними для народностильової архітектури³⁵.

В архітектурі початку ХХ ст. немає чітко виявленого «мімезису» етнографічних форм. Кожен мистець творив власну оригінальну форму³⁶.

Сецесія відкинула «історичні стилі» і репрезентувала себе як «новий стиль». «Оскільки для українських інвесторів «нове» було символом «народного»/«національного», до вжитку увійшло

³¹ Жук І. Львів Левинського... – С. 97.

³² Жук І. Тадеуш Обмінський... – С. 156.

³³ Schmutzler R. Art Nouveau / R. Schmutzler : Eng. translation by Edouard Roditi. – New York : Abrams, 1962. – P. 29-31.

³⁴ Ibid. – P. 32.

³⁵ Жук І. Народний мотив в архітектурі львівського модерну / І. Жук // Народна творчість та етнографія. – Київ, 1988. – № 3. – С. 37.

³⁶ Там само. – С. 36.

означення «народний стиль» як одне з додаткових імен, яким охрестили різновид стилю сецесії³⁷. Це було виявом «пошуку неординарності і новизни, національна неповторність ототожнювалася з новітністю»³⁸. Яскравим прикладом такого підходу є будинок «Дністра». Стилiстичне вирiшення будинку має в собі стилiзованi мотиви орнаментальної та геометричної сецесії. Також важливим елементом були iнтерпретованi «декораційнi народнi мотиви знанi з гуцульських вишивок та тканин»³⁹.

Ілюстрований календар «Просвіти» детально описує сецесійні фасади споруди з їхніми «народними рускими мотивами і народною орнаментикою». Ризаліт від вул. Підвальної та його симетричні бокові крила, які мають залами, і зрізані грані (ріг Підвальної – Руської), виступають поряд з силуетом вежі Корнякта. Північний фасад будівлі розміщено навпроти Успенської церкви. Над порталом головного входу бачимо збережену табличку: «Товариство взаимнихъ обезпечень Днѣстеръ» (дод. 4). Над карнизом на цій же вертикальній осі вміщено запис року початку будівництва, літерами церковнослов'янської абетки: «АЦЕ» – 1905 (дод. 5). Лінії та причілки даху наслідують традицію дерев'яних гуцульських покрівель. Чотиригранна вежа, що підноситься вище аттика ризаліту з боку Підвальної, знаходиться на одній осі із вежею Корнякта. Це багатозначна аналогія. На аттику знову бачимо датування «АЦЕ», разом із абрєвіатурою «Р. Б.», себто «Року Божого»⁴⁰ (дод. 6).

Як вже зазначалось, майолікові декори фасадів запроектував Олександр Лушпинський – український художник та архітектор. Його роботи поєднували в собі форми неороманського стилю з етномотивами, а також «вишукану віденську сецесійну орнаментацию»⁴¹. По периметру всього будинку смугою, між третім та четвертим поверхами, komponується фриз з рослинним

³⁷ Жук І. Львів Левинського... – С. 59.

³⁸ Жук І. Народний мотив... – С. 38.

³⁹ Lewicki J. Między tradycją... – S. 226.

⁴⁰ Нові рускі будинки... – С. 88.

⁴¹ Zhuk I. The Architecture of Lviv from the Thirteenth to Twentieth Centuries / I. Zhuk // Lviv: a City in the Crosscurrents of Culture / Ed. J. Czaplicka. – Cambridge, Mass : Distributed by Harvard University Press for the Ukrainian Research Institute, 2005. – P. 119.

орнаментом. При кожному підвіконні маємо яскраво забарвлені «керамічні рушники» (між першим-другим та другим-третім поверхами)⁴² (дод. 7).

Якщо систематизувати численні оздоби сецесійних фасадів Львова, то в очі неодмінно впадає особлива роль жіночих масок. На первинному проєкті північного фасаду «Дністра», його центральній вертикальній осі, були дві такі маски. Проте на реалізованому фасаді з боку Руської вміщено вже не маски, а геральдичні знаки – історичні герби Руського воєводства та міста Києва. Таким чином, у 1906 р. були встановлені символи, що стали репрезентацією об'єднання України⁴³ (дод. 8).

В архівних документах, а також тодішній періодиці неодноразово відзначено роль будинку товариства «Дністер» як національного символу. Зокрема, газета «Діло» оповідає, що

будинок «Дністра» для Русинів має своє особливе значення, бо в самім середмісті старинного міста Льва є видимим знаком розвитку і економічного поступу автохтонного населення краю». І чи не ключовими фразами цієї статті є те, що «будинок «Дністра» се також оден з доказів того, що Львів се руське місто не лише в давній, замерклій старині, але й тепер, і що таким мусить лишитись⁴⁴.

Проте чи мали замовники і творці будинку «Дністра» намір робити таку декларацію в момент, коли прийняли рішення про переїзд до власної кам'яниці – у 1900 році? Очевидно, що ідея будинку як національного символу наростала із змінами настроїв у самому товаристві «Дністер». Її розвиток можна простежити як у зміні проєктів та стильових форм, так і в історії самого товариства.

Товариство «Дністер», яке позиціонувало себе як фінансова база українського національного руху, відобразило свій статус у формах архітектури нового будинку. Будинок «Дністра» – це яскраве свідчення боротьби за простір столичного міста, яка йшла між основними етнічними групами Львова. Польська громада на той час домінувала у Львові, підкреслюючи свою гегемонію численними монументальними будівлями та пам'ятниками. Новий будинок українського товариства «Дністер», споруджений у центрі міста,

⁴² Жук І. Львів Левинського... – С. 154.

⁴³ Там само... – С. 155.

⁴⁴ «Дністер» у власній хаті // Діло. – 1906. – № 227. – С. 3.

став символом «українськості» Львова. Планування будівельної ділянки, її оточення та обраний архітектурний стиль надають будівлі символічного значення. Таким чином, у боротьбі за простір Львова будинок «Дністра» став красномовною декларацією українців.

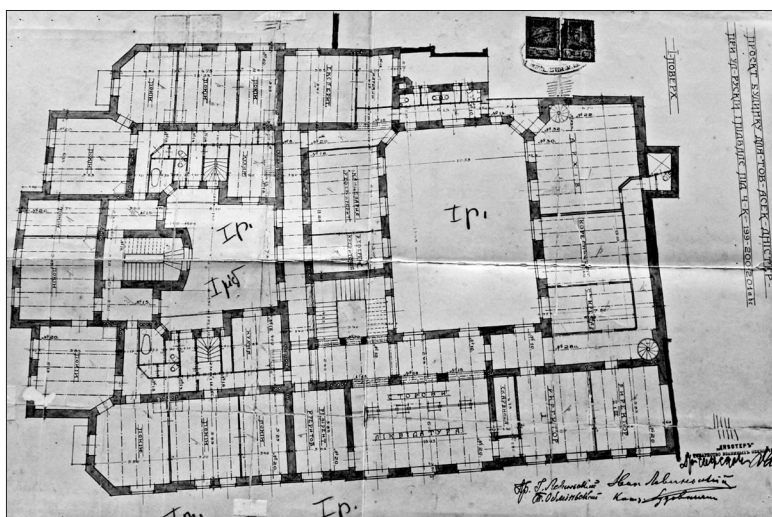
Roksolyana HOLOVATA. The “Dnister” Company Building in Lviv as the Monument of Art and the Document of History of Early 20th Century

The article analyzes the process that began in the 18th and entered a new phase in mid-19th century, namely the creation of the modern city of Lviv through intensive building and street network regulation and development. The principal illustrative case is one of the most extraordinary pieces of architecture, the building on Ruska street, 20, constructed in 1905-1906, which formerly housed the Ukrainian insurance company “Dnister”.

Keywords: “Dnister” company, Ivan Levynsky, Tadeusz Obmiński, secession.

Стаття надійшла до редакції 16 січня 2015 р.

Додаток 3

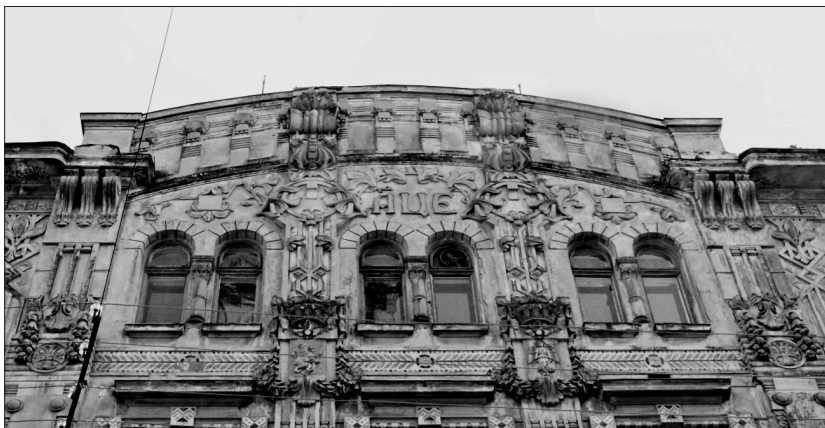

Проект другого поверху будинку «Дністра».
На плані – підписи Івана Левинського
та Тадеуша Обмінського
(ДАЛО. – Ф. 02. – Оп. 02. – Спр. 3806. Арк. 105)

Додаток 4

Таблиця над порталом головного входу
(Фото Р. Головаті)

Додаток 5

Будинок «Дністра», фрагмент північного фасаду
(Фото Р. Головатаї)

Додаток 6

Аттик із написом «Р. Б. АЦЕ» – Року Божого 1905
(рік початку будівництва)
(Фото Р. Головатаї)

Додаток 7

Майолікові декори на фасаді будинку «Дністер»
(Фото Р. Головатій)

Додаток 8

Історична геральдика на фасаді з боку вул. Руської
(Фото Р. Головатій)